

Ljerka Šimunković i Ivan Pederin
Split Zadar

PRILOG PROUČAVANJU SREDNJOLATINSKOGA
POMORSKOG NAZIVLJA U MLETAČKOJ DALMACIJI
U XIV. I XV. STOLJEĆU

UDK 800.22.801.82

Rukopis primljen za tisak 20.11.1996.

Čakavska rič, Split, 1996, br. 1-2

Izvorni znanstveni članak

Original scientific paper

Recenzenti: Manilo Cortelazzo i Joško Božanić

U prvom dijelu članka Ivan Pederin opisuje tipove brodova, njihovu opremu i brodogradilišta u 14. i 15. stoljeću u Dalmaciji. Uz to daje i pregled ribarske opreme u srednjovjekovnoj Dalmaciji.

U drugom dijelu članka Ljerka Šimunković daje etimološko tumačenje pomorskih i ribarskih termina.

I.

Moramo najprije reći što je to brod i kakvu je opremu imao, dakle najprije osvijetliti pomorsku i brodograđevnu vještinu sredstvima koja nam nudi povijesna znanost, a potom objasniti te pojmove i riječi filološkim sredstvima. Latinski, na kojemu su napisane bilježničke knjige koje smo za ovu priliku proučili, slab je kad valja opisati opremu i potrepštine da se brod sagradi i da se plovi. Latinski jezik je u XIV. st. već mrtvi jezik, bar jezik kojim se ne govori kao materinskim jezikom. Latinistička je tradicija iz antike sačuvala pravno, teološko i drugo učeno nazivlje, ali ne uvijek nazivlje zanatskih radova, koje nam je donekle poznato iz djela o agrikulturi i graditeljstvu staroga Rima. Zbog toga se srednjovjekovni latinski, ako se našao na teretnom ili ribarskom brodu, ili pak u brodogradilištu, morao katkad pomoći latinskim riječima što su mu pristigle mimo pisane tradicije te odgovarajućim grčkim riječima. Govorni jezik najbolje se sačuvao u srednjem vijeku, u pjesmama kakve su primjerice vagantske – pjesme odbjeglih samostanskih đaka i redovnika i sl. Kod Cicerona će se naći mnogo riječi što su preuzete iz svakidašnjeg govora, a tako i kod Plauta. Rimski je puk natpisima na zidovima

otkrio mnoga svojstva loše uporabe latinskoga u svakidašnjem govoru. No otkad su veliki pisci dali sjaj latinskom jeziku, njihovi nasljednici nastojali su pisati slijedeći književni kanon svojih prethodnika, pa je jezik jučerašnjice postao predloškom jeziku sutrašnjice. Jezik književnosti sve se više razlikovao od jezika kojim je govorio »profanum vulgus«,¹ a u srednjem vijeku latinski je igrao veću ulogu u teologiji, pravu i politici negoli u zanatima, pa jezik zanata nije uvijek i redovito ulazio u okvir pisane tradicije koja je bila omeđena sa *Septem artes liberales*, a ne *Artes mechanicae*, u što je spadao brodograđevni i pomorski zanat.²

Kako bi se odgovorilo na pitanje zadano naslovom, potrebna su istraživanja u bilježničkim knjigama da bi se dobili podaci o izgledu broda, o njegovoj opremi potrebitoj za plovidbu; potom to zanatsko nazivlje valja objasniti sredstvima koja pruža jezikoslovlje, dakle utvrditi iz kojih je jezika preuzeto pomorsko nazivlje, kako i kada su se ti termini razvili.³

Mi smo za ovu svrhu istražili nazivlje u većem dijelu bilježničkih knjiga što se čuvaju u Povijesnom arhivu u Zadru. Najprije ćemo prikazati predmet istraživanja, a potom ćemo ga objasniti lingvistički.

Brodograditelji su se u srednjem vijeku nazivali *calafati*, no susreće se i naziv *marangonus*. Marangonusi su zapravo bili drvodjelci koji su radili i kuće, dok su calafatusi radili samo brodove. Kod nas se u XIV. st. susreću u bilježničkim ispravama *barche*, *barcosiumi* ili *carache*, *marciliane*, *gondole* i *brigantini*.⁴ Barcosium ili caracha bio je ribarski brod koji je mogao poslužiti za prijevoz tereta, marciliana je bio veći brod, dok je brigantin bio ratni brod, a gondola manji brod koji je imao jedro. Godine 1344. prodan je u Splitu barkozij »cum vela, arbore, antena, anchoras et omnibus coredis ad ipsum pertinentibus«.⁵ Godine 1376. prodan je barkozij koji je od opreme (*coreda*) imao *batellum* – pomoćni brodić, gvožđa – *ferris*, *sartias*, *diane* – vrsta zvona, *libani* – užad za povlačenje mreža, *zelighe* – brodska pokrivala, *remi* – vesla, *caldarie* – kotlovi za kuhanje, *manarie* – sjekire, *fosene* – osti, *ferris berigule* – željezne sprave za okretanje što se rabe na brodu, *mortari* – avani, *scudelle* – posuđe, *fornum* – peć, *mezzarole* – plosnate bačvice u kojima su, do jučer, magarci i žene prenosili vodu, *carateli* i *barili* i oltar ili kutiju sa slikom sveca koji se zvao *glesiola*.⁶ Ova riječ poprima s vremenom značenje kutije u kojoj se držala busola.

¹ Jules Marouzeau, *Das Latein, Gestalt und Geschichte einer Weltsprache*, München, 1969, str. 119, 122, 124.

² Ernst Robert Curtius, *Europäische Literatur und lateinisches Mittelalter*, Bern und München, 1967, str. 46–55. To o *Septem artes liberales*.

³ Jezikoslovni dio ovog rada napisala je Ljerka Šimunković.

⁴ Ivan Pederin, *Splitsko brodograđilište u XIV. stoljeću i pomorska društva*, *Naše more*, 26(1989), br. 3–4, str. 139–140.

⁵ Povijesni arhiv u Zadru, *Spisi stare splitske općine*, Kut.1, sv.2, L.31r. (ubuduće kratko PAZd i SSO).

⁶ PAZd, SSO, Kut.3a, sv.9, L.3r.

Godine 1448. u Splitu srećemo ribarske brodove – *barchas piscarescas* koje imaju *sagenam, seu retum*⁷ – dakle mreže. Brodovi su se kadšto vezivali lancima koji su se zvali *cainele de fero*.⁸ U XV. st. oprema je bogatija i tehnički savršenija negoli u XIV. st. Vino se u to doba izvozi brodovima u *amphorama* i *galetama*.⁹ Upravljanje brodom opisivalo se 1442. godine, 8. siječnja, ovako: »ipsam carichiam patronizare, navigare, gubernare et bene custodire ac naulizare«. ¹⁰ Kapetan se zvao *patronus unius carachie*.¹¹ Godine 1443, 29. prosinca, srećemo u Splitu još jedan tip broda – to je »unam eius barcham bascarizam, fulcitam et paratam omnibus suis coredis, velis, arbore, ferro, remis et armigio et quatuor butis«. ¹² Inače, skupni naziv opreme bio je, osim *correda*, još *massaritua*, pojam s dosta širokim semantičkim poljem, koje nije vezano samo za brod, potom *fulcimenta*, također pojam sa širokim semantičkim poljem. Pomorci se zovu *marinarius*, pa *naulerius, noclerius*,¹³ što je u vezi s *nabulum* – a to znači vozarina.

Plazarij Alegretus prodavao je 1444. godine, 17. studenoga – »unam barcham chaversanam«. ¹⁴ Godine 1445., dana 11. svibnja susrećemo vrst jedra – *artimon*.¹⁵ Iste godine, 14. kolovoza, prodaje se, uz ostalo, *barca chaversana cum seris*. Godine 1447., 2. lipnja, ribar Radovan kupuje mali ribarski brod izduben iz jednog debla koji se zvao *zopulum*.¹⁷

Stari brod naziva se *turcisa*.¹⁸ U Šibeniku nalazimo još i *copulum*, kao i u Splitu.¹⁹ Taj brod imao je, kao i drugi, manji brodovi, vesla – *remigia*. No brod koji je 19. studenoga 1419. naručio Dobroje Stanišić iz Žirja, imao je još jaram – *jugo*²⁰ za vesla. Oprema broda postaje bogatija i tehnički savršenija u XV. st. pa se brod Ratka Sininija 1432. u Šibeniku prodavao »cum duabus coslatis et aliis fulcimentis.« To je bio brod koji je u Šibenik prevezio vodu iz Vodica,²¹ jer u Šibeniku nije bilo žive vode. Brod Radaca Juranovića prodavao se 25. travnja

⁷ PAZd, SSO, Kut.6, sv.19,3, L.19r.

⁶ PAZd, SSO, 1437, 15. travnja, Kut.6, sv.21,2, L.63v-65r.

⁹ PAZd, SSO, 1441, 23. rujna, Kut.8, sv.23,1, L.262r.

¹⁰ PAZd, SSO, Kut.8, sv.23,1, L.290v-291r.

¹¹ PAZd, SSO, 1442, 4. lipnja, Kut.8, sv.23,1, L.329r.

¹² PAZd, SSO, Kut.8, sv.23,3, L.119r-v, PAZd, SSO, 1449, 15. listopada, Kut.9, sv.23,16, 1.801v., 1458, 17. travnja, Kut.12, sv.16,1, L.31v. Bastašica je bila teretni brod poput bracere, Radovan Vidović, Pomorski rječnik, Split, 1984, str. 42.

¹³ PAZd, SSO, 1444, 14. srpnja, Kut.8, sv.23,4, L.182r. 1455, 20. kolovoza, Kut.11, sv.25,5, L.208r, 1467, 15. listopada, Kut. 12, sv. 28, r.L.5r.

¹⁴ PAZd, SSO, Kut.8, sv.23,5, L.221r.

¹⁵ PAZd, SSO, Kut.8, sv.23,6, L.292r-v.

¹⁶ PAZd, SSO, Kut.8, sv.23,7, L.321v.

¹⁷ PAZd, SSO, Kut.9, sv.23,11, L.529.

¹⁸ PAZd, Šibenski bilježnici (ubuduće kratko ŠB), Mihovil arcidakon, 1414, 11. srpnja, Kut.3/I, sv.a, L.22v.

¹⁹ PAZd, ŠB, 3/Ib, L.23r.

²⁰ PAZd, ŠB, 3/Ie, L.187r.

²¹ PAZd, ŠB, 3/Im, L.34r-v.

1432., »cum quatuor remis et jugo et duabus statvis«.²² Stjepan Milošević prodao je 21. kolovoza 1433. brod »cum velo et cum quatuor remis, cum uno arbore et tenda et canapis et cum costrada et surgadura et cum omnibus et singulis aliis correidis et pestimentis«.²³ Ribarski brod Vukašina Hlapčića i Luke Jurjevića imao je 11. lipnja 1435. još »una storia (rogožina) (...) uno luminario«.²⁴ Brod koji je Domenico Angeli de Anchona, nastanjen u Mlecima, prodao 29. listopada 1443. krojaču Martinu iz Zadra, prodan je, među ostalim, »cum duobus rampegonis, duobus canapis (...) uno predesio, uno resto, uno canevallo (...) ecclesiola, fogono, pignata, cellega...«.²⁵ Brod Tome Skaramuna imao je 20. listopada 1443. još *presolina, festum* i *fisculas* (košare), *caldaria* i *temone*.²⁶

Više opreme spominje se na drugom brodu – marciliani Tome Skaramuna 27. listopada 1443. Taj je imao »batello cum quatuor remis, duobus arboribus, duabus antenis, uno artimono de tella novo, una mezzana de tella, tribus ferris sive rampegonis, uno canape plavo novo, duobus canapis usuhabitis, duobus prodesiis de canapo usuhabitis (postelja što visi), una restara de canape, duabus sostis pro artimono (konopi kojima se pritezalo jedro), una sosta pro mezzana, duobus ciligis (pokrivala za brod) usuhabitis, una ecclesiola cum una bussula et una mezzarola, uno barile ab aqua, uno barile a vino, una caldera, una securi, una capsella cum instrumentis ab igne, uno fogono, duabus palis de ligno, una lanterna...«.²⁷

Oprema brodova sve je raznolikija pa se 4. siječnja 1479. na brodu trgovca Jakova Kosirića od opreme spominje: »un batello novo, tre timoni del barcoso, uno arbore, una antenna cum le sue sartie, una vella vecchia, una sosta, una fonda, un chaveno novo non bagnado da ferro da forzar, un chavo mezani mezo frusto, alti chiavi in peci vechi, ferri tre, una scandaio, dui bossuli da navegar, una chasella da bater fuogo, una oriola da glesiola, una celega mezana, uno remo, un ponte de tavola grosso«.²⁸ Potkraj XV. st., 30. srpnja 1479., Petar Blažov iz Kopra i njegov socius Jakov Ivanov iz Šibenika, nastanjen u Poreču, prodaju u Šibeniku »unam barcam falcatam«. To bi mogla biti *sayectia* – tip broda na koji ćemo se osvrnuti poslije. U opremi se spominje, među ostalim, »cum duabus storis et cum suis costratis«.³⁰

Ako ove tipove brodova usporedimo s brodovima jadranske obale južne Italije, uočiti ćemo i razlike. U Manfredoniji će se primjerice kao i kod nas naći

²² PAZd, ŠB, 3/Im, L.48r.

²³ PAZd, ŠB, 3/IIIa, L.122r.

²⁴ PAZd, ŠB, 3/IIIe, L.176r-v.

²⁵ PAZd, ŠB, 11/Ih, A. Campolongo, L.230r-v.

²⁶ PAZd, ŠB, 11/IIa, L.35v.

²⁷ PAZd, ŠB, 11/IIa, L.36v.

²⁸ PAZd, ŠB, 11/VII, L.80r.

²⁹ PAZd, ŠB, 11/VII, L.115v-116r.

³⁰ PAZd, ŠB, 11/VII, L.119r.

u XV. st. *barcosii*, tamo se piše *barcocto*, *caravelle* i *fuste*, o kojima kod nas u XV. st. još ništa ne znamo. Karavela je bila poznata u Genovi u XIII. st., a u XV. i XVI. st. u Španjolskoj i Portugalu. Riječ karavela potječe od grčkog κάραβοϛ, latinski *carabus*, a odnosi se na veliku košaru od šiblja prekrivenu kožama. Fusta je bila brza galijska s jednim jarbolom i latinskim jedrom i dvadesetak vesala, često brod kojim su se služili gusari od XIV. st. nadalje. U Mlecima se taj brod javlja tek potkraj XV. st. U južnoj Italiji nadalje susrećemo *grippus*, brigantin s jednim jedrom. Taj tip broda sreće se kod nas jedino na Rabu u XV. st., gdje se inače *copulum* nazivao *cimba*.³¹ U Južnoj Italiji susrećemo još *marciliane*, brodove s tupim pramcem i četverouglastim jedrima, za koje se u Mlecima zna od 1261. Ti brodovi susreću se i u nas. No kod nas ništa ne znamo o *sayectii* (osim možda u jednom slučaju u Šibeniku), tipu broda koji je u jadransku obalu južne Italije prodro sa Sicilije i iz Tirenskog mora. To je bila uska i brza galijska koja je potjecala iz Genove, ali je u XII. st. bila poznata u Palermu, a i u Mlecima. Bio je to brod na jedra i bez vesala. Imao je tri jedra – »maestra, il trinchetto e la mezzana«, a ako je bio veći, imao je i četverouglasta jedra kao i *marciliana*.³²

Godine 1415., 16. lipnja, gradio je šibenski kalafat Martin Radigostić brod »cum pirunis, pirunatam« pa »cum babonigo et cum pavimento«. ³³ Brodovi su imali umetke za vesla što su se zvali *brazoli* i podove – *tabule*, kao brod koji je 19. listopada 1447. gradio šibenski kalafat Nikola Dragošić.³⁴

U Splitu znamo za brodogradilište u XIV. st., kako naprijed vidjesmo. Tu i tamo se u literaturi spominju i druga brodogradilišta na Jadranu.³⁵

Brodovi su se gradili od *madera*, pa *corbi*,³⁶ kad su bili gotovi, mazali su se crnom paklinom (*picis*).³⁷ Crni su brodovi bili i brodovi Ahejaca u Homerovoj Ilijadi (μέλαιναι ἤηες), pa se može pretpostaviti da je ova tehnika s mnogim drugim naslijeđena iz antike. Pomorstvo i brodogradnja bili bi prema tome izravno naslijeđe antike.

S brodograditeljima surađivali su užari, kao 5. svibnja 1447. majstor Juraj pok. Ivana nastanjen u Jakinu, koji je bio *magister sartiarum et fumium ac cordarum*.³⁸ Čavli kojima su se služili brodograditelji zvali su se *agudi da quaderna*, pa

³¹ Ivan Pederin, Rab u osvjet humanizma i renesanse, Zagreb, 1989, str. 82-83.

³² Pasquale Caratù, Imbarcazioni per il commercio nell'Adriatico nel sec. XV. u: Centro documentazione storica Manfredonia, rapporti culturali e commerciali tra Dubrovnik (Ragusa e Manfredonia, Atti del I Convegno organizzato a Manfredonia il 26. e 27. settembre 1987, str. 37-48.

³³ PAZd, ŠB, 3/IIb, L.123v.

³⁴ PAZd, ŠB, 11/VI, L.206r.

³⁵ Usp. Ivan Pederin, Die venezianische Wirtschaft in Dalmatien mit einem Ausblick – Die Wirtschaftlichen Probleme Dalmatiens im Blickfeld österreichischer Reiseschriftsteller des XIX Jh. u: Studi veneziani, n.s. 18(1989), str. 67-72 i bilj. 1 i 2.

³⁶ PAZd, ŠB, 3/II, 1418, 28. svibnja 73r-v.

³⁷ PAZd, ŠB, 1423, 7. travnja, 3/IIj, 71r.

³⁸ PAZd, ŠB, 11/VI, 95r.

tolse. Kod porinuća brodovi su se vezivali s užadi od trave *libani de erba*. Užad i mreža bojili su se likovinom, ekstraktom kore drveća.³⁹

Čini se da su postojale i neke regionalne različitosti pa se na Rabu 1453., 17. rujna, corbe nazivaju skupnom imenicom *corbamen*, čavli su *clavos*, a pajoli *chostrata*. Stupom se zatvarao prostor između *madera*.⁴⁰ *Copulum* se na Rabu zvao *cimba*.⁴¹ Brodske klupice nazivale su se *tavolate*, a užad za smanjivanje površine jedara *brac*.⁴²

Rapska brodogradnja bila je potkraj XV. st. jaka pa se tamo 1493. grade brodovi s dvije palube što se zovu *cuperta* i s dizalicom što se zove *arganum*.⁴³

Ovaj rad nameće pitanje koliko je srednjolatski leksik brodograđevnoga i pomorskog zanata zajednički tom leksiku na Jadranu i na Sredozemlju uopće, a također i kako se razvijao u sljedećim stoljećima, dok industrija nije potisnula zanat, a time i nazivlje svojstveno zanatu. Znanstvena istraživanja ovog područja još nisu toliko daleko doprla, pa odgovor na to pitanje moramo ostaviti budućim naraštajima naših i talijanskih istraživača.⁴⁴ Taj kontinuitet poznat nam je po oskudnim ikonografskim podacima antičke arheologije, a potom po filološkim podacima.⁴⁵

Ovaj rad pokazao je da u našem srednjolatskom pomorskom i brodograđevnom nazivlju prevladavaju grčke i latinske riječi, što zasvjedočuje postojanje tog i takvog kontinuiteta. Podmorska arheologija nije toliko daleko došla da bi nam odgovor na to pitanje bio moguć.

II.

Ovaj iznimno zanimljiv leksik što nam osvjetljava pomorsku i brodograđevnu terminologiju u uporabi u mletačkoj Dalmaciji u XIV. i XV. stoljeću, naslanja se, u većini slučajeva, na grčku i latinsku tradiciju te je predstavljen na sljedeći način.

Polaznu točku predstavlja pomorski izraz, onako kako je zabilježen u izvori-ma. U zgradama se nalazi mjesto i godina ili stoljeće u kojima je zabilježen određeni termin. Zatim se tumači etimologija i značenje na hrvatskom jeziku, a

³⁹ PAZd, ŠB, 11/VII, L.12r-v.

⁴⁰ PAZd, Fond rapskih knezova i bilježnika (Ubuđuće kratko FRB), Kut.1, A. Faieta, L.275r.

⁴¹ PAZd, FRB, Kut. 4, P. de Teritono, L.91r.

⁴² PAZd, FRB, Kut. 4, M. Maromane, L.159r.

⁴³ PAZd, FRB, Kut.5, G. Segota, L.131v-132v.

⁴⁴ U mojemu radu pod naslovom »Die venezianische Wirtschaft in Dalmatien mit einem Ausblick – die wirtschaftlichen Probleme Dalmatiens im Blickfeld österreichischer Reiseschriftsteller des XIX. Jh.«. Studi veneziani, n.s. XVIII(1989), str. 67-72, naći će se prikaz dalmatinske brodogradnje s povijesnoga, ne s filološkog stajališta, a tako i u tamo navedenoj literaturi. O latinskome govornom jeziku vidi B. Hofmann, Lateinische Umgangssprache, Heidelberg, 1951.

⁴⁵ O antičkoj trgovini i pomorstvu A. Klöster, Das antike Seewesen, Berlin, 1923, isti, Schiffahrt und Handelsverkehr des östlichen Mittelmeeres im 2 und 3 Jahrhundert vor Christi, Leipzig, 1924. O rimskim brodogradilištima L. Tursini, Note di architettura navale romana, u G. Ucelli, Le navi di remi, Rim, 1950.

također i razvoj pojedine riječi prema najvažnijim latinskim, talijanskim i francuskim rječnicima, počam od prošlog stoljeća pa sve do današnjih dana. Na posljetku, uzeti su u obzir i refleksi ovih izraza u hrvatskim etimološkim, pomorskim i dijalektalnim rječnicima.

1. VRSTE BRODOVA

Barca – (XIV. st.). To je stara mediteranska riječ egipatskog podrijetla, egip. *br*, koptski *bari*, *baare*, grč. βάρη, kslat. *barca(m)*. Na istočnoj jadranskoj obali od 13. stoljeća nadalje to je opći naziv za različite tipove manjih drvenih brodova. U Dubrovniku je bila poznata kao mali jedrenjak sa 2 do 4 vesla i jednim jarbolom na koji se podizalo jedro latinskog tipa. REW 3952, GLI 57, DDM 66, VNT 165, V 236; *barka* ER 113/I, PR 29, PJ 195, PL 61.

Barca piscaresca – (Split, 1448.). Potječe od lat. *piscari* »loviti ribu«, a denominat je od *piscis*, »riba«, što nam kazuje da je to bila brodica namijenjena ribolovu. GLI 57.

Barca falcata – (Šibenik, 1479.). Prema grč. φάλκη »rebro broda«, bila je brodica opskrbljena falkama, nastavcima na ribarskim brodovima. *Batello falcato* Bo 68; *falkuša* PR 123.

Barca cavernosa – (Split, 1444.). Od lat. *cavus* »izdubljen« > *caverna*. Vrsta broda (nema potvrde o postojanju ovog izraza u rječnicima).

Barcosium ili *barcoso* – (Split, 1344.). Potječe od lat. *barca*, kojoj je nadodan sufix na *-usius*. Najčešći je tip broda na jedra i vesla na Jadranu od XII. do XV. stoljeća. Vidos misli da izraz potječe s dalmatinske obale. *Barcouse* V 233; *barcoso* DDM 69, ER 113/I; *barcosius* PR 519; *barkuzij* PR 41, PL 62, PJ 178.

Batellum ili *batello* (Split, 1376.). Prema st. franc. *batel*, dem. od anglosaksonskog *bât* »brod«, bio je brodić plosnata dna koji je služio za razne namjene. GLI 62; *battello* Jal 275, Zing 181, DDM 75, Bo 68, VNT 165; *batel* ER 122/I, PR 45.

Brigantin – (XIV. st.). Od lat. part. prez. *brigante* od *brigare* »ratovati«, potječe od kelt. *briga* »snaga«. U XIV. i XV. stoljeću mali uski brod za pratnju na jedra i vesla. PR 520, PL 95; *brigantinum* GLI 83; *brigantino* DDM 103, REW 1299; *brigentin* ER 209/I.

Caraca – (XIV. st.). Od arap. *harrâqa*, veliki trgovački i bojni brod u uporabi od XIV. do XVII. stoljeća. REW 4740; *caracca* DDM 141, PR 522, V 288; *Karaka* PR 206, PL 344, PE 476/III, PJ 199.

Caravella – (Manfredonia XV. st.). Od grč. καράβος »morski rak«, kslat. *carabus*, odatle portugalski demin. na *-ellus*, preko tal. *caravella*. Bio je trojarbolni jedrenjak. Prvi se put spominje u XIII. stoljeću, kao brodica na jedra s jednim jarbolom. REW 1677; DDM 142, PR 522; *karavela* PR 207; *karavlja* ER 152/II.

Cimba – (Rab XV. st.). Od grč. κύμβα »čun, brod«, lat. *cymba(m)*, u srednjem vijeku označuje općenito brod. Inače cimba je mali brod na vesla i jedra. Služio je kao brodić za različitu upotrebu posadi usidrenoga broda, a također je i višestoljetni naziv za brodice kojima su se vozili provincijali Dalmatinske provincije. REW 1440, PR 111, PR 525, PL 136, MO 476.

Copulum – (Rab, XV. st.). Od kslat. *zaupum* »deblo«; vrst monoksilnog čamca izdubenoga iz debla. GLI 633; *zopolo* DDM 1232, *zopolus* PR 539; *copul* PL 143, PE 42/II.

Fusta – (Manfredonia, XV. st.). Od lat. *fuste(m)* »drvo, batina«, sa semantičkim pomakom »drvo > brod«, mlet. *fusta*. To je bio ratni i gusarski brod na vesla s jednim jarbolom i jednim jedrom. Poznate su bile uskočke fuste. REW 3618, DDM 279, *fušta* ER 583/I, *fuste* V 413; *fusta* i *fušta* PR 134.

Gondola – (XIV. st.). Vrlo diskutabilne etimologije, vrlo vjerojatno od grč. *κόνδου* »posuda za piće«, sa semantičkim pomakom »posuda > brod« i deminutivnim sufiksom *-ola*. Bio je tip manjeg broda, ribarskog broda. GLI 271, ER 589/I, DDM 310, *gondole* V 430; *gondula* VM 82; PR 276.

Gruppis – (Južna Italija, XV. st.). Od srednjogrčkog γρούφ, γρουπόφ »bjeloglavi sup«, sa semantičkim prijelazom kojim imena ptica služe da označe brod. REW 3871; *grippis* DDM 318; *grip* V 448; *gripo* VM 84; *grip* PR 153.

Marciliana – (Šibenik, 1443.). Nesigurne etimologije, vrlo vjerojatno od venec. *marciliana*, provansalskog podrijetla, što je derivacija imena grada Marseillea, sa sufiksom *-ana*. Bio je teretni brod mletačkog podrijetla, jedrenjak iz XVI. i XVII. stoljeća, s 3 ili 4 jarbola te križnim i latinskim jedrima. GLI 351, *marcigliana* DDM 435; PR 528; *marcelliane* V 437; *marsilijana* PL 457, PE 557/IV, PJ 231.

Sayectia – (Šibenik, 1479.). Od kslat. *sagictia* »strijela«. To je bio manji srednjovjekovni brod na jedra i vesla. Od XII. do XV. stoljeća upotrebljavao se kao ratni, trgovački ili ribarski brod. REW 7508, GLI 495, *sagitta* DDM 307, *sagettia* PR 536; *saetia* (ili *sagitta*) PE 155/VII.

Turcisa – (Šibenik, 1414.). Od kslat. *turzidus*, *turcidus* »ruševan, trošan«. Stari, trošni brod. LLMAJ 1218.

Zopulum – (Split, 1447.) v. *copulum*.

2. DIJELOVI BRODA

Antena – (Split, 1344.). Od kslat. *antenna(m)*, vjerojatno od medij. partic. grč. ἀνατίθημι »stavljam poviše«. Označuje motku za koju je privezano jedro da bi se moglo dići na jarbol; prečnica, jedrenica. REW 498, *antenna* DDM 35, GLI 22, *antena* VM 7, Bo 57; *lantina* Jal 169; ER 268/II, PL 412.

Arbor – (Split, 1344.). Od kslat. *arbore(m)* »stablo«, to jest jarbol, katarka. REW 606, GLI 30, *albero* DDM 39, Bo 41; *arbor* VNT 164; *iarboro* Jal 113; *arbuo od drejva* Jal 159; *jarbol* ER 56, PR 178.

Artimono – (Split, 1445.). Od grč. ἀρτέμων, preko kslat. *artimonus*, je vrsta jedra iznad natkošnjaka. *Artimonus* GLI 37, PR 514; *artimone* DDM 46.

Babonico – (Šibenik, 1415.). Od kslat. *bayonicus* > *babonicu*, jest bajonsko kormilo (kormilo koje su izumili pomorci iz grada Bayonne). *Babonixe*, *bavonesius* PR 520.

Brazolo – (Šibenik, 1447.). Od lat. *brachiolum*, kslat. *bracciolus* »potpornjak«, jest komad drveta koji služi kao potpornjak, umetak za veslo. REW 1255, *bracciolus* GLI 80; *bracciuolo* DDM 99, *braciòl* Bo 96; *braziol* VM 31; *bracul* PR 61.

Corbe – Od lat. *corbis* »kotarica od vrbe«, mlet. *corba*, *corbe*, pojedinačna su rebra broda koja su sastavljena tako da tvore kostur broda. REW 1224; *corba* DDM 198, Bo 196, VNT 168, VM 57; *korba* ili *korbe* PR 224.

Corbamen – (Rab, 1453.). Od lat. *corbis* s prijelazom na dekl. na -a, te na zbirnu imen. na -amen, *corbamen*, mlet. *corbame*. Odnosi se na sva rebra broda koja tvore kostur broda. REW 2224; *corbame* DDM 198, Bo 196; *korbam* ER 158/II, *korban* PR 524.

Costrada – (Šibenik, 1433.). Od lat. *constratum*, deverbale od *consternere* »pokriti«, jest paluba broda, pod broda po kojem se hoda. REW 2172; *constratum* TLL 586; *costrato* DDM 208; *costratus* PR 525; *costrao* VM 58; *kostrat* ER 165/II.

Costrata – (Šibenik, 1479.) v. *costrada*.

Cupierta – (Rab, 1493.). Od lat. *coopertus*, deverbale od *cooperire* »zatvoriti«, jest natkrovak broda, paluba. *Coperta* GLI 173, DDM 196, *coverta* VM 58; VNT 169; *kuvjerta* Jal 242; *kupijerta* ER 238/II, *kuverta* PR 237.

Falca – Od grč. φάλκη »rebro broda«, jest konstrukcija od dasaka ojačana rebrima, a postavlja se iznad bokova većih čamaca da bi se povisila valnica. REW 6457; DDM 242, Bo 259; *falka* PR 124, PL 216.

Mader – Od kslat. *materiu(m)*, mlet. *madiere*, jest debela daska što se upotrebljava u oplati broda. REW 5409; *maderium* GLI 339, *madiere* DDM 415, VNT 334; *mader* Jal 951; *madir* ER 388/II, *madir*, *madiri* PR 265.

Mezzana – (Šibenik, 1443.). Od kslat. *medianu(m)* od *medius* »srednji«, jest treći okomiti jarbol u jedrenjaka, mali jarbol. REW 5452, DDM 446.

Pavimentum – (Šibenik, 1415.). Od lat. *pavimentum* »nabijena zemlja«, deverbale od *pavire* »tući, udarati«, jest brodski pod. REW 6312, TLL 343/III.

Pirunus – (Šibenik, 1415.). Od kslat. *pironus*, označava kljun na pramcu broda. *Pirone* DDM 642; *sperone* DDM 966; *speron* VNT 339; *šperun* ER 409/II; *špirun* PR 445.

Tabula – (Šibenik, 1447.). Od lat. *tabula*, *ae* »daska«, jest brodski namještaj. REW 8514, GLI 565.

Tavolata – Od lat. *tabulatu(m)* »načinjen od dasaka«, jest brodski pod. REW 8515, *tabulatum* GLI; *tavolato* DDM 1041, *tavolato* VM 176; *tabulada* PR 455.

Temone – (Šibenik, 1443.). Od lat. *temone(m)* označuje kormilo. *Timone* GLI; TLL 332/IV; DDM 1066; *timon* Bo 748, VNT 340; VM 177; *timun* ER 471/III; PR 538.

Velum – (Split, 1344.). Od lat. *velum*, pl. *vela* označava jedro. REW 9183, TLL 471/IV; *vela* DDM 1163, PR 486.

3. BRODSKA OPREMA

a) izrazi za brodsku opremu

Armigium – (Split, 1443.). Od lat. *arma* i nast. *-gium*, jest brodska oprema. *Armogium* PR 514; *armeggio* DDM 43, Zing 117; *armizo* Bo 44; *armisi* VM 10; *armiž* ER 62/I, PR 7.

Corredum – (Split, 1344.). Od kslat. *coredium*, brodska oprema, sve ono što je potrebno brodu za plovidbu. *Coredium* GLI 178, *corredi* DDM 202; *corredum* PR 524.

Fulcimentum – (Šibenik, 1432.). Od lat. *fulcimentum*, jest oprema u širem smislu, a zatim i oprema broda. GLI 254, *fulcimenta* DDM 263.

b) brodske potrepštine

Arganum – (Rab, 1493.). Od grč. ὄργανον »sprava«, lat. *organum*, jest dizalo, vitlo. REW 9097, *argano* DDM 41; VNT 164; *argana* Bo 42; *argano* VM 9; *argan* ER 58/I.

Bussula – (Šibenik, 1443.). Od grč. πύξυς »kutija«, kslat. *buxida(m)*, tal. *bussola*, jest brodski kompas, tj. sprava koja pokazuje smjer meridijana motriočeva stajališta. REW 6892; *bussola* DDM 111, VNT 166; *busola* VM 36; *busula* ER 244/I, *bušula* PR 96.

Diana – (Split, 1376.). Od lat. *dies* »dan«, tal. *diana* »jutarnja straža na brodu«. Budući da se je jutarnja straža najavljivala udarcem u doboš ili u zvono, ovdje može imati značenje zvona. REW 2624, DDM 220, TB 136/II, PR 111.

Ferri berigule – (Split, 1376.). Prema lat. *verriculus*, mlet. *verigola*, jest čekrck za dizanje tereta, dizalica. REW 9240, *verricello* DDM 1197; *verigola* Bo 788.

Fosena – (Split, 1376.). Od lat. *fuscina* »trozub, kuka«, mlet. *fossena* su osti, željezna sprava u obliku koplja s više oštrih i kukastih šiljaka, poput trozuba što se baca da bi se uhvatila velika riba. REW 3610, *fossina* LLMAJ 478; *fossena* Bo 284, *fiocina* DDM 269.

Ecclesiola – (Šibenik, 1443.) v. *glesiola*.

Glesiola – (Split, 1376.). Od grč. ἐκκλησία »žrtvenik, oltar«, lat. *ecclesia*, dem. na *-ola*, jest kutija za kompas, po obliku slična kupoli crkve. REW 2823, *chiesuola* DDM 164, *gésole* V 452; *chiesòla* Bo 166; *čežola* PR 105.

Jugum – (Šibenik, 1419.). Od lat. *jugum* »jaram«, jest jaram za vesla. REW 4610, TLL 639/II; *iugus* GLI 299; *giogo* DDM 302.

Mortarium – (Split, 1376.). Od lat. *mortarium*, jest avan, stupa. Termin se također odnosi i na donji dio kutije broskog kompasa koji ima oblik avana. REW 5693; *mortaio* DDM 811; *mortar* ER 457/II.

Oriuola – (Šibenik, 1443.). Od kslat. *orologium* označava morski kronometar. *Orologium* GLI 363; *oriolo marino* DDM 549.

Scandaio – (Šibenik, 1433.). Od lat. *scandaculu(m)*, deverbale od *scandere* »penjati se, uspinjati«, tal. *scandaglio*, mlet. *scandagio* jest dubinomjer tj. konop

s olovom na kraju, kojim se mjeri dubina mora. REW 7649; *scandagio* Bo 618, *scandaglio* Bo 618; *skandalj* ER 256/III; *škandaj* PR 430.

c) brodska rasvjeta

Lanterna – (Šibenik, 1443.). Od grč. λαμπτήρ, lat. *lanterna* jest fenjer, tj. svjetlo zatvoreno u nekoj vrsti zaštitnog kaveza sa stjenkama od stakla. REW 4896, GLI 305, DDM 383, TLL 676/II, *lanterna* ER 309/I, PR 247.

Luminario – (Šibenik, 1435.). Od kslat. *luminare, aris* »svjetlo«, jest svijećnjak, svjetlo. REW 5162, DDM 411, TLL 744/II, *luminare* GLI 337.

d) vrste sidara

Ancora – (Split, 1344.). Od grč. ἄγκυρα etrušč. podrijetla, lat. *ancora*, jest sidro, teška željezna sprava, koja, bačena sa broda u more, drži pomoću lanca brod čvrsto privezan za morsko dno. REW 443 b, GLI 20, DDM 28, PR 513, VNT 164; *ankora* ER 45/I, PR 4.

Ferrum – (Split, 1376.). Od lat. *ferru(m)*, jest sidro, malo brodsko sidro. REW 3262, TLL 297/II; *ferro* DDM 252.

Rampegonus – (Šibenik, 1443.). Od kslat. *rampegonus* ili *rampigonus*, jest sidro u obliku kuke, kuka. REW 7032, *rampegonus, rampigonus* GLT 471, *rampigonus* PR 535; *rampicone* DDM 722; *rampegòn* Bo 551.

Surgadura (Šibenik, 1433.). Od lat. *surgere* križano sa *subrigere*, jest oprema za sidrenje, malo sidro. REW 8475, Ž. Muljačić, Dalmatske studije III, *Radovi FFZ*, Zadar 1970, str. 80–88.

e) brodska vesla

Pala – (Šibenik, 1443.). Od kslat. *pala* »ono što se uranja« jest donji prošireni dio vesla koji se uranja u vodu. REW 6182, *pala del remo* Bo 565, *pala* VNT 336; VM 117.

Remo – (Split, 1376.). Od lat. *remu(m)*, tal. *remo*, jest veslo. REW 7204, *remus* TLL 717/III, *rema* PR 387, *remo* Bo 565.

Remigium – (Šibenik, 1414.). Od lat. *remigium* jest veslo, veslačka oprema. REW 7196, TLL 714/III, PR 535.

f) vrste brodskih pokrivala

Celega – (Šibenik, 1443.). Od lat. *cilicium* »pokrivač od kozje dlake proizveden na Siciliji«, jest naziv za brodsko pokrivalo napravljeno od grubog platna. REW 1912, TLL 451/I, TB 1429/I, *celega, zeliga* ER 265/II, *celega* PR 523.

Ciliga – (Šibenik, 1433.) v. *cellega*.

Storia – (Šibenik, 1435.). Od kslat. *storia(m)*, *storea(m)* »rogožina«. To je tkanje od rogožine, trstike ili slame za prostirke i tende. REW 8279, GLI 556, *stuoia* DDM 1016.

Tenda – (Šibenik, 1433.). Od kslat. *tenda(m)*, deverbal od *tendere* »napinjati, rastegnuti«. To je platno koje se razastire nad brodom da brani od sunca. REW 8639, GLI 575, ER 458/II, PR 458, DDM 1050.

h) vrste brodske užadi

Brac – Od kslat. *braca* ili *braga* »petlja od užeta«, mlet. *brazzo*. To je konop koji, obavijen o neki predmet, služi da se podignu ili drže podignuti teški predmeti. REW 1252, *braga* GLI 79, *braca* DDM 97, *brazzo* Bo 99, VNT 166; *brague* V 253; *brac* ER 194/I; *brac*, *braci* PR 54.

Cainella – (XIV. st.). Od kslat. *catenella* ili *cadenella*, mlet. *cainella*, označuje seriju spojenih čeličnih prstenova, čelični lanac. *Cadenella* GLI 97, *catenelle* DDM 153, *caenèla* Bo 117.

Canape – (Šibenik, 1433.). Od grč. κάνναβις, lat. *cannabis*, kslat. *canapis* ili *canapus*, je debelo uže od konoplje. REW 1599, *canapa*, *canapis*, *canapus* GLI 110, *cannabis* TLL 373/I, *canapo* DDM 128; *canapa* VM 41; *konop* Jal 151; *kanap* ER 30/II.

Canevallo (Šibenik, 1443.). Od mlet. *canevo*, u značenju uže, konop. REW 1599, *chanevo* DDM 162, *canevela* Bo 128.

Chaveno – (Šibenik, 1443.). Od mlet. *cavo*, u značenju konop, uže. REW 1794, *cavo* TB 1319/I; *chavo* DDM 162.

Corda – Od kslat. *corda(m)*, jest upredeni i uvijeni konop. *Corda* GLI 177, TB 1725/I, *corda* DDM 198; *korda* PR 225.

Funis – Od kslat. *funis*, je uže uglavnom napravljeno od konoplje. *Funis* GLI 255, TB 956/II.

Fonda – (Šibenik, 1443.). Od lat. *funda*, u značenju konopa koji priteže lantinu s jedrom uz jarbol. REW 3577; *funda* PR 133, Ž. Muljačić, Dalmatske studije II, 5/5, Zadar 1964, str. 77.

Libano – (Split, 1376.). Prema egipatskom arapskom *libân* »uže za potezanje plovila protiv struje«, mlet. *libàn*, tal. *libano*, to je konop od brnistre za povlačenje mreža. REW 5008a; *libàn* Bo 369, *libano* DDM 397, Jal 982; *liban* ER 292/II, PR 258.

Presolina – (Šibenik, 1443.). Od mlet. *prese*, u značenju neke vrste užeta koje ide s pramca broda. *Presqe* DDM 694.

Prodesio – (Šibenik, 1443.). v. *prodesium*.

Prodesium – (Šibenik, 1443.). Od kslat. *prodese*, koje potječe od grč. προμη-ήσιον ukršteno s *proda*, označuje uže kojim se pramac vezuje za obalu ili plutaču. *Prodese* GLI 461; TB 1251/III; *prodesio* DDM 694; *prudi(j)es* ER 61/III, *prudijes* PR 373.

Resta – (Šibenik, 1443.). Od lat. *reste(m)* »konop«, je veliko uže od konoplje koje služi u ribarstvu. REW 7251, *restis* TLL 741/III, *resta* DDM 750, Bo 569; *resta* PR 535.

Restara – (Šibenik, 1443.). Od lat. *reste(m)* jesu brodska užad. DDM 750.

Sartia – (Split, 1376.). Od grč. ἔξάρτια, lat. *exartia*, su nategnuti konopi što drže jarbol. REW 2940, GLI 504, DDM 823; Jal 297; *sartija* PR 536; *sartije* ER 205/III.

Sosta – (Šibenik, 1443.). Od kslat. *sosta(m)*, jest brodski konop. GLI 538, DDM 954, PR 537.

4. BRODSKO POKUĆSTVO

Massariatia – (XV. st.). Od kslat. *massaricia(m)* jest pokućstvo tj. namještaj broda. *Massaricia* GLI 354, *massarizia* TB 137/III.

a) kuhinjske potrepštine

Caldaria – (Split, 1376.). Od kslat. *caldaria(m)*, deriv. na *-arium* od lat. *calidus* »topao«, tal. *caldaia*, jest velika posuda, obično bakrena, u kojoj se grije voda, kotao. REW 1503, *caldare*, *caldara*, *caldaria* GLI 100; *kaldaja* ER 20/II; *kaldaja* PR 189.

Chasella – (Šibenik, 1443.). Od lat. *capsa*, dem. *capsella*, jest mala škrinja. *Capsella* GLI 122, TLL 384/I, *cassella* TB 1278/I; *kapseo* ER 43/II; *kašela* PR 211.

Fiscula – (Šibenik, 1443.). Od lat. *fiscus* »košara«, dem. *fiscella* jest košara. REW 250, *fiscella* TB 829/II.

Fogono – (Šibenik, 1443.). Od lat. *focus* »ognjište« s augmentativnim sufiksom *-one*, mlet. *fogòn*, tal. *focone*, je mala soba ili mjesto koje je na brodu služilo za kuhinju. REW 3400, *focone* DDM 262, *fogòn* Bo 278; *fo(u)gon* V 404; *fogun* ER 523/I, *fogun* PR 128.

Fornum – (Split, 1376.). Od lat. *furnum*, jest peć gdje se pekao kruh za posadu broda. REW 3602, *furnum* GLI 256, *fornus* TLL 332/II, *forno* DDM 267; *fornel* PR 130.

Pignata – (Šibenik, 1443.). Od lat. *pineus* »omorikov«, kslat. i tal. *pigna*, dem. *pignatta*, jest lonac. GLI 434, DDM 634, *pinjata* ER 659/II.

Scudella – (Split, 1376.). Od kslat. *scutella(m)*, *scudella(m)*, deminutiv od *scutra* »tanjur«, tal. *scodella*, jest zdjelica. REW 7756, GLI 520; *scuela* Bo 557; *scodella* DDM 871; *škudela* ER 645/III.

b) vrsta posuda

Amphora – (XIV. st.). Od grč. ἀμφορεύς, lat. *amphora(m)* jest posuda što je služila za pohranu vina. REW 429, GLI 18, *anfora* Bo 36; DDM 33.

Barile ili *barule* – (Split, 1376.). Od langobardskog *bara*, st. franc. *baril* jest posuda, drveni sud. *Barile* GLI 59, DDM 69; *baril* ER 113/I; *barilo* PR 20.

Butte – (Split, 1376.). Od kslat. *butte(m)* »mala posuda«, jest posuda od drva u kojoj se čuva vino, bačva. REW 1427, *buta*, *bute*, *butta* GLI 93, *botte* TB 1018/I; DDM 95.

Caratello – (Split, 1376.). Od kslat. *caratellum*, jest bačvica. *Caratellum* GLI 124, *caratelo* Bo 136; *karatela*, *karatel* ER 50/II.

Coslatum – (Šibenik, 1432.). Izvedenica od lat. *castellum*, ukrštena s *castula* > *scatula*. REW 1745 i 4628; *koslata* ER 163/II.

Galeta – (XV. st.). Prema franc. *galette* od sfranc. *gal*, dem. *galet*, jest posuda za vino. REW 273, GLI 259, *galletta* TB 993/II.

Mezzarola – (Split, 1376.). Lat. dem. izved. na *-olus*, od pridjeva na *-arius* od *modius* ukršteno s *medius*, jest bačva u kojoj se na brodu držala voda. REW 5628, *mezarola* PR 364; *mezzaruola* DDM 467; *mežarola* ER 418/II.

Seria – (Split, 1445.). Od kslat. *seria(m)* jest sud za tekućinu, bačvica. TLL 108/IV.

5. BRODOGRAĐEVNI MATERIJALI

a) brodski alati

Manaria – (Split, 1376.). Od lat. *manuaria(m)*, pridjev od *manus* »ruka« jest sjekira širokog sječiva. GLI 342, *mannaja* TB 86/III, *manara*, *manjara* ER 265/II.

Secure – Od lat. *secure(m)*, tal. *scure*, što potječe od indoeurop. korijena *sek* – »sjeći«, jest sjekira. REW 7775, *secur* GLI 532, *securis* TLL 76/IV.

b) brodski čavli

Agudo – Od lat. *acutu(m)*, tal. *aguto*, mlet. *aguo* ili *guo*, jest čavao. REW 135, *aguto* TB 238/I, *ago* DDM 12; *aguo* Bo 534.

Agudi da quaderna – Prema lat. *quaterna* »brodsko rebro«, označuje čavle kojima su se pričvršćivala rebra broda.

Clavus – (Rab, 1453.). Od kslat. *clavus*, a znači čavao, klin. REW 1984, GLI 158; *chiavo* TB 1394/I.

6. GLAGOLI VEZANI UZ PLOVIDBU

Gubernare – (Split, 1442.). Od grč. κυβερνάω, lat. *gubernare* »upravljati kormilom«, označuje termin za upravljanje brodom pomoću kormila. *Governare* DDM 313, DEDLI 512/II.

Naulizare – (Split, 1442.). Od kslat. *naulizare* od *nabulum* > *naulum*, a znači najmiti, zakupiti brod kao i prevoziti morem uz ugovorenu cijenu. GLI 381; *naulare* DDM 495; *nauliser* V 489; *naulicare*, *navilizare* PR 532.

Navigare – (Split, 1442.). Od lat. *navigare*, deverbal od *navis*, znači voziti brodom ili plovidbom donositi zaradu. GLI 383, DDM 507, PR 532; *navigat*, *navigavat* PR 316.

Patronizare – (Split, 1442.). – Od lat. *patronus* »gospodar«, a znači upravljati, zapovijedati brodom. *Patronizar* Bo 483; DDM 599, *patronizare* PR 533.

7. ZANIMANJA U VEZI S POMORSTVOM I BRODOGRADNJOM

Calafat – Od grč. *καλαφάτης*, lat. *calafato*, jest drvodjelac koji gradi i popravlja brodove. REW 4634, *calafadus* GLI 98; *calafà* ili *calafao* Bo 116; *kalafat* ER 17/II, PR 187.

Marangonus – Od kslat. *marangonus* od *marangone* »ptica ronac« jest drvodjelac. REW 5528, GLI 350, PR 528; *marangun* ER 684/III, PR 280.

Marinarius, od kslat. *marinarius* od *marinus* »morski« jest mornar. REW 5359, GLI 325, PR 530, ER 118/II.

Naclerius ili *noclerius* – Od grč. *ναύκληρος*, kslat. *naclerus* jest kormilar, zapovjednik broda. REW 5852, GLI 381, *mrnar* ER 507/II.

Patronus – (Split, 1442.). Od lat. *patronus* od *pater* »otac« jest gospodar broda. REW 6300, GLI 419, *paròn* Bo 475; *patrun* ER 623/II, *parun* PR 534.

UPORABLJENA LITERATURA

- Bo Boerio Giuseppe, Vocabolario del dialetto veneziano, Venezia 1856.
DEDLI M. Cortelazzo – P. Zolli, Dizionario etimologico della lingua italiana, Bologna 1984.
LHR Divković Mirko, Latinsko hrvatski rječnik, Zagreb 1900.
DDM Dizionario di marina medievale e moderna, Reale Accademia d'Italia, Roma 1937.
TLL E. Forcellini – J. Facciolati, Totius latinitatis lexicon, Padova 1805.
Jal Jal Auguste, Glossaire nautique... Paris 1848.
VNT Kahane H. i R. – Koshansky O., Venetian nautical terms in Dalmatia, Romance philology, vol. VII, no. 2-3 i 4, 1953-1954.
LLMAJ Lexicon latinitatis medii aevi Jugoslavicae, Zagreb 1978.
PJ Luetić Josip, Pomorci i jedrenjaci republike dubrovačke, Zagreb 1984.
REW Meyer Lübcke Wilhelm, Romanisches Etymologisches Wörterbuch, Heidelberg 1911.
MO Oreb Marin, Cimba, Pomorski zbornik, knj. 6, Zadar 1968.
PE Pomorska enciklopedija, Jugosl. leksikograf. zavod, Zagreb 1972-1989.
PL Pomorski leksikon, Jugosl. leksikograf. zavod, Zagreb 1990.
GLI Sella Pietro, Glossario latino italiano, Stato della Chiesa-Veneto-Abruzzi, Città del Vaticano 1944.

- GHR Senc Stjepan, Grčko-hrvatski rječnik, Zagreb 1910.
ER Skok Petar, Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika, Zagreb 1971.
TB Tommaseo N. – Bellini B., Dizionario della lingua italiana, Roma-Torino-Napoli 1861.
V Vidos B.E., Storia delle parole marinaresche italiane passate in francese, Firenze 1939.
PR Vidović Radovan, Pomorski rječnik, Split 1984.
Zing Zingarelli Nicola, Vocabolario della lingua italiana, Bologna 1971.

Napomena uredništva: Članak je prethodno objavljen u *Atti dell' Istituto Veneto di Scienze, lettere ed Arti* Tomo CLIV (1995–1996) – Clase di scienze morali, lettere ed arti.

CONTRIBUTION TO THE STUDY OF MEDIEVAL LATIN MARITIME
TERMS IN FORMER VENETIAN AND NOWADAYS CROATIAN
DALMATIA (XIVth and XVth Century)

Summary

In this first part of this article Ivan Pederin describes the types of ships, their equipment and the shipyards in XIVth and XVth Century Dalmatia. So we know what a ship at this time was like, what types of ships sailed in Croatian Adriatic, what parts this ship had, what equipment and material were used to build a ship and how a ship was equiped. There is also a review of fishing tools and equipment.

In the second part of this article Ljerka Šimunković wrote a linguistic examination of these terms which derive from the Greek and Latin, a clear hint, that there is a continuity in shipbuilding and navigation from Antiquity to the Middle Ages. Some terms and also types of ship are of Arabic origin.

Podaci o autorima:

Ljerka Šimunković, izvanredni profesor gramatike talijanskog jezika na Filozofskom fakultetu u Zadru, ul. Petra Krešimira IV 2, kućna adresa: A. Stepinca 27/II 21000 Split, tel. 526-363.

Ivan Pederin, redovni profesor njemačkog jezika i književnosti na Filozofskom fakultetu u Zadru, ul. Petra Krešimira IV 2, kućna adresa: Bana Jelačića 20, 23000 Zadar, tel. 431-977.